

І. А. Блинова,
кандидат філологічних наук, доцент
завідувач кафедри іноземних мов за професійним спрямуванням
НПУ імені М. П. Драгоманова

ЗВУКОЗОБРАЖАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АНГЛОМОВНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ КОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Дослідження фонетичного рівня, який є значимим у створенні комічного ефекту, на наш погляд, вимагає пильної уваги з боку філологів при порівневому аналізі художнього прозового твору. Попри той факт, що фонетичні засоби не є приналежністю мовного рівня, оскільки не інтегруються в одиниці вищого рівня, ми вивчаємо їхню важливу роль при передачі автором емоційного стану персонажів на глибинному, підтекстовому рівні.

Актуальність дослідження вбачаємо у вивченні особливого функціонуванні звуків, що поряд з іншими стилістичними засобами/прийомами, є надзвичайно продуктивним способом емоційно-сислового та образного насичення художнього – естетично ускладненого – мовлення. *Метою* розвідки є розгляд ролі звукосимволічних і звуконаслідувальних одиниць мови при аналізі фонетичного рівня англomовних оповідань Р. Карвера, одного з найбільш значних письменників американської мінімалістичної прози ХХ-го століття. Дослідники творчості прозаїка констатують факт використання останнім таких різновидів комічного як гумор, іронія і чорний гумор.

Дедалі все більше увага дослідників (О. Єсперсена, Дж. Вайса, Т. Прістлі, В. В. Левицького, Л. А. Комарницької, В. І. Кушнерика, Н. Л. Львової, А. А. Калити) прикута до ‘значимості’ звуків, що зустрічаються в тексті – перш за все в поетичному, проте дедалі частіше і в прозовому. Розвиваючи напрямок звукового символізму, мовознавці і літературознавці проводять експериментальні дослідження та вивчають різні за тоном та вимовою звуки, які асоціюються з певними відчуттями, уявленнями. Так, англійські фонемні [I],

[m], [n], наприклад, частіше зустрічаються в ‘ніжних’ творах, тоді як фонемі [t], [k], [r] переважають у тих, що мають ‘агресивний’ тон.

Звуковий символізм є одним з об’єктів фоносемантики – комплексної науки, що об’єднує елементи фонетики, семантики, лексикології, прагматики, стилістики та психології. Засобами звуково-експресивної мовної системи, як відомо, тут виступають звуки, звукові кластери, слова (звукова форма яких дає уявлення про їхній зміст) та інтонація (розуміється як складна єдність у висловлюванні мовної мелодії, наголосу, часових характеристик – тривалості, паузації та темпу – тембру і ритму).

Звукова символіка відіграє більшу роль у розвитку мови, ніж загальноновизнана. Слова, схожі за звучанням, складаються разом за значенням. У прозі деякі звуки мовлення часто вживаються звуконаслідувально. Але ефект залежить від контексту та інших звуків, що зустрічаються у її складі. Загалом, довгі голосні звучать, як правило, більш миролюбно або урочисто, ніж короткі, які, як правило, створюють враження швидкого руху, хвилювання чи банальності. Учені звертають увагу на створення темними голосними повільного і важкого руху поезії: “dark vowels are more frequent in lines referring to dark colours, mystic obscurity, or slow and heavy movement, or depicting hatred and struggle” (Fonagy, 1972).

Звукова символіка передбачає між іншим асоціацію між фонемами та неслуховим досвідом, що підпадає під загальне визначення синестезії (тобто вираження в мовній семантиці фізіологічних асоціацій між даними різних видів відчуттів) або, в психологічній термінології, кросмодальної асоціації. Метод виявлення кросмодальної асоціації – це семантичний диференціал, запропонований професором Ч. Е. Осгудом.

Семантичний диференціал вимірює конотативне значення звуку за допомогою акумулятора полярних прикметників (слабкий – сильний, важкий – легкий, теплий – прохолодний, високий – низький, темний – яскравий, великий – малий, делікатний – грубий, товстий – тонкий, гладкий – шорсткуватий, раптовий – безперервний, порожній – повний, жорсткий –

м'який тощо). Якості, що приписуються описаним звукам суб'єктами, завжди утворюють смислові кластери, і ці скупчення перебувають у певній опозиції.

Звуковий символізм відіграє текстоутворювальну роль. Дослідники фоносемантичних властивостей творів групують тексти за трьома основними шкалами – шкалою оцінки ('приємний' – 'неприємний'), шкалою сили ('сильний' – 'слабкий') і шкалою активності ('повільний' – 'швидкий', 'активний' – 'пасивний'). Часто застосовується шкала динаміки ('динамічний' – 'нединамічний'), що включає в себе шкалу сили й активності. У динамічних текстах очікується перевищення частот 'сильних' і 'активних' звуків, а в нединамічних – 'слабких' і 'повільних'. При інтерпретації оповідання Р. Карвера "Коробки" ("Boxes") звук [m], що є доволі частотним, асоціюється в читача за ознакою сильний, надаючи тексту характеристики швидкісного, енергійного, динамічного розвитку подій.

Учені позначають і кольорову гаму звуків: [r] – червоний колір, [e] – жовто-зелений та ін. (Левицкий, 2009). Звуковий символізм являє собою створення звукоряду висловлювання, здатного виражати задумане автором враження – не слухове, яке відтворюється звуконаслідуванням, а будь-яке інше з області почуттів, уявлень і переживань: зорову картину, духовне піднесення, радість, ніжність, біль тощо (Жеребило, 2010). Звукосимволічні слова частіше за все позначають різні види руху, форму, величини, якості поверхні об'єктів, фізіологічний та емоційний стан людини, її ходу, міміку, тобто якості, що сприймаються сенсорикою людини.

Звукообразжальний потенціал містить (поряд із звукосимволічними) звуконаслідувальні слова – авторські фонетичні засоби, що підвищують експресивність мовлення, його естетичний та емоційний вплив. Звуконаслідування, або оноματοпея (грец. *onomatopoiia* – словотворчість), – незмінна частина мови чи клас слів, представлена знаками-імітаторами сприйнятих носіями мови звуків істот і неістот (людей, тварин і їхніх дій, явищ природи, предметів).

Як відомо, існує два типи звуконаслідування. Перший – проста оноματοпея, або пряма імітація звуку за звукописом. Іншими словами, це схильність у словах відбивати значення фактичним звуком. Вона зустрічається у майже чистому вигляді в багатьох словах, що описують природні звуки. Другий тип – непряма оноματοпея – це поєднання звуків, мета яких зробити звучання висловлювання відголосом свого сенсу, так зване ехо-письмо ('echo-writing'). Це особлива форма алітерації: звук, який повторюється, створює об'єктивно наявне відлуння, викликаючи асоціацію з джерелом цього звуку. За приклад непрямої оноματοпеї лінгвісти (І. Р. Гальперін, З. Кайсерімам) наводять рядок з поеми Е. А. По: "*And the silken, sad, uncertain rustling of each purple curtain*", де повторення звуку [s] насправді створює звук шелестіння штор на вітру, що викликає почуття тривоги, занепокоєння (Galperin, 2010).

Обидва різновиди ономатопів є поширеним явищем в аналізованих прозових творах, де вони використовуються для яркого, образного опису об'єктів дійсності, природних явищ, людських емоцій та вчинків, надаючи гумористичної та чорно-гумористичної тональності оповіді при зображенні. Наприклад, за допомогою оноματοпеї передано 'нестерпні' умови проживання, що є однією з причин нескінчених переїзтів головної героїні оповідання Р. Карвера "Коробки" ("Boxes"): *I'd hear that walker scrape, scrape against the floor from morning to night. That and her icebox door closing. I had to get out of there. Scrape, scrape all day. I couldn't stand it. I just couldn't live like that* (Carver, 2009).

У наведеному далі уривку, послуговуючись ономатопами, автор відбиває втечу дружини головного героя як втрату життєвої історії – подію настільки важливу для особистого щастя персонажа ніби таку, що вирішує долю країни: *As he headed for the road, he tooted his horn. Tooted. Historians should use more words like "tooted" or "beeped" or "blasted" – especially at serious moments such as after a massacre or when an awful occurrence has cast a pall on the future of an entire nation. That's when a word like "tooted" is necessary, is gold in a brass age* (Carver, 2009).

Незвичайною комбінацією приголосних звуків ([s], [z], [ʃ], [tʃ]), здебільшого фрикативних, характеризуються дії головного героя Лео з оповідання Р. Карвера “Чи це справжні милі?” (“Are These Actual Miles?”): *He pours **Scotch**, adds water, carries the drink to the living room. He sits on the **couch** but finds his **shoulders** so stiff they won't let him lean back. He stares at the screen and **sips**, and soon he goes for another drink. He **sits** again. A news program begins – it's ten o'clock – and he says, "**God**, what in God's name has gone **wrong**?" and goes to the **kitchen** to return with more **Scotch**. He sits, and closes his eyes, and opens them when he hears the telephone ringing* (Carver, 2009).

Швидка послідовність повторюваних приголосних змушує читача відчувати звук руху і стан нервового збудження Лео, що неявно сигналізує про наближення потенційної зовнішньої загрози. Більш того, на алітерації побудовано прийом звукового паралелізму, за якого добираються фонетично близькі за звучанням слова (типу *sits – sips*, підкреслені в поданому уривку) і тим самим наголошується на єдності звукової структури. Завдяки алітерації та звуковому паралелізму автор передає абсурдний стан (за умов успішної реалізації чорного гумору в оповіді), в якому головний герой спочатку втрачає контроль над собою, а потім докладает зусиль для виходу з нього.

Таким чином, показовим рівнем при порівневому лінгвістичному аналізі прозового тексту/дискурсу є фонетичний. У сукупності звукосимволічні і звуконаслідувальні одиниці мови утворюють її звукозображальний потенціал, що сприяє створенню художньо-естетичних ефектів і втворює зорові, слухові та інші асоціації. З метою реалізації комічного ефекту Р. Карвер вдається до онома топів як продуктивного фонетичного засобу. *Перспективу* подальших досліджень вбачаємо у вивченні засобів створення комічного на інших мовних рівнях.

Список використаних джерел

1. Жеребило, Т. В. (2010). *Словарь лингвистических терминов* (с. 111). Назрань: ООО “Пилигрим”.

2. Левицький, В. В. (2009). *Звуковий символізм. Міфи і реальність*. Монографія (с. 150). Чернівці: ЧНУ.
3. Carver, R. (2009). *Collected Stories*. (1019 p.). N.Y.: The Library of America.
4. Fonagy, J. (1972). *Communication in Poetry. Readings in Modern Linguistics*. (p. 282). Stockholm: Mouton.
5. Galperin, I. R. (2010). *English Stylistics* (с. 119). М.: KD LIBROCOM.

Н. М. Бобер,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри германської філології
ІФ Київського університету імені Бориса Грінченка

ЕМОЦІЙНО-ОЦІННІ ІМЕННИКИ У СТРУКТУРІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Емоції наповнюють усі сфери життя людини і супроводжують її під час будь-якої діяльності, у тому числі комунікативної, відображаючись на всіх рівнях мови.

Вербалізація емоцій є предметом значної кількості досліджень у різних галузях науки, зокрема, лінгвістики вже впродовж тривалого часу.

Самою важливою формою прояву та вираження людиною емоцій вважається мовлення. Якщо вираження емоційного стану у мовленні характеризується надзвичайною варіативністю, сам по собі факт суспільної комунікації свідчить про те, що ознаки емоційного стану людини правильно розпізнають лише її учасники. Залежно від того, як людина розуміє ті чи інші явища, залежить характер емоцій, адже емоції відображають навколишню дійсність і відповідно до цього формується їх класифікація. У цьому аспекті тему дослідження слід вважати **актуальною** та достатньо перспективною для вивчення, оскільки класифікація та групування емоцій людини потребує врахування значної кількості чинників та складових.